

Szanowni Państwo,

Oddajemy w Państwa ręce robocze tłumaczenie zasad zawartych w Wytycznych (ONZ) dot. Biznesu i Praw Człowieka.

Niniejszy dokument obejmuje wyłącznie tekst zawarty w Wytycznych zasad, bez towarzyszących im w oryginale komentarzy. Do czasu opracowania pełnego tłumaczenia, osoby zainteresowane tematem zachęcamy do zapoznania się z tekstem Wytycznych w oryginale. *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework*, zatwierdzone przez Radę Praw Człowieka w rezolucji 17/4 z 16 czerwca 2011r., znajdują się w aneksie do ostatniego raportu Specjalnego Sprawozdawcy Sekretarza Generalnego ONZ ds. praw człowieka i korporacji międzynarodowych, i innych podmiotów gospodarczych (A/HRC/17/31).

Mamy nadzieję, że tłumaczenie, mimo że częściowe, okaże się dla Państwa przydatne także po konferencji.

Z poważaniem

*

*

*

WYTYCZNE (ONZ) DOTYCZĄCE BIZNESU I PRAW CZŁOWIEKA (Guiding Principles on Business and Human Rights)

ZASADY OGÓLNE

Niniejsze Wytyczne opierają się na uznaniu:

- (a) Istniejących zobowiązań państw do poszanowania, ochrony oraz realizacji praw człowieka i podstawowych wolności;
- (b) Roli przedsiębiorstw jako wyspecjalizowanych organów społecznych, pełniących szczególne funkcje, od których wymaga się przestrzegania obowiązującego prawa i poszanowania praw człowieka;
- (c) Potrzeby dopasowania do praw i obowiązków, odpowiednich i skutecznych środków zaradczych, kiedy te pierwsze są naruszane.

Niniejsze Wytyczne mają zastosowanie do wszystkich państw i wszystkich przedsiębiorstw, i tych międzynarodowych i innych, niezależnie od ich wielkości, branży, lokalizacji, własności i struktury.

Niniejsze Wytyczne należy rozumieć jako spójną całość i odczytywać je, zarówno pojedynczo jak i w całości, w kategoriach przyświecającego im celu, jakim jest podniesienie standardów i poprawa praktyk dotyczących praw człowieka w kontekście biznesu, tak by osiągnąć wymierne rezultaty dla dobra osób i społeczności dotkniętych tymi problemami i przyczyniać się tym samym do rozwoju globalizacji, w wymiarze społecznym – zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Żadna część niniejszych Wytycznych nie powinna być odczytywana jako tworzenie nowych zobowiązań w świetle prawa międzynarodowego ani też jako ograniczenie lub podważanie jakichkolwiek zobowiązań prawnych w zakresie praw człowieka, jakie państwo podjęło lub jakim podlega z mocy prawa międzynarodowego.

Niniejsze Wytyczne należy wdrażać w sposób niedyskryminujący, zwracając szczególną uwagę na prawa i potrzeby, a także wyzwania, przed jakimi stają osoby z grup lub populacji, które mogą być szczególnie wrażliwe lub narażone na ryzyko marginalizacji, mając też należyty wzgląd na różne rodzaje ryzyka, z jakimi mogą się zetknąć kobiety i mężczyźni.

I. OBOWIĄZEK PAŃSTWA DOTYCZĄCY ZAPEWNIENIA OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

A. ZASADY PODSTAWOWE

1. Państwa mają obowiązek zapewnić ochronę przed naruszeniem praw człowieka przez strony trzecie, w tym przedsiębiorstwa, na swoim terytorium i/lub na obszarze objętym ich jurysdykcją. Wymaga to podejmowania odpowiednich kroków w celu zapobiegania takim naruszeniom, ich rozpoznawania, karania oraz zadośćuczynienia za nie, poprzez prowadzenie skutecznej polityki, działania ustawodawcze, regulacje i praktykę orzeczniczą
2. Państwa powinny jasno przedstawić swoje oczekiwanie, że wszystkie przedsiębiorstwa mające siedzibę na ich terytorium i/lub na obszarze objętym ich jurysdykcją będą szanować prawa człowieka we wszystkich swoich działaniach.

B. ZASADY OPERACYJNE

OGÓLNE FUNKCJE PAŃSTWA W ZAKRESIE REGULACJI I POLITYKI

3. Wypełniając obowiązek zapewnienia ochrony, państwa powinny:
 - a. Egzekwować przepisy, których celem jest zobowiązanie przedsiębiorstw do poszanowania praw człowieka lub takie, które skutkują podobnym wymogiem, oraz dokonywać okresowej oceny ich adekwatności i reagować na ewentualne luki;
 - b. Zagwarantować by inne przepisy i polityki regulujące tworzenie i bieżącą działalność przedsiębiorstw, takie jak prawo korporacyjne, nie ograniczały poszanowania praw człowieka przez przedsiębiorstwa, ale by to umożliwiały;
 - c. Dostarczyć przedsiębiorstwom skuteczne wytyczne na temat tego, jak szanować prawa człowieka we wszystkich ich działaniach;
 - d. Zachęcać, a tam, gdzie jest to właściwe wymagać, by przedsiębiorstwa informowały o tym, w jaki sposób odnoszą się do kwestii oddziaływania ich działalności na realizację praw człowieka.

STYK PAŃSTWA Z BIZNESEM

4. Państwa powinny podejmować dodatkowe kroki w celu zapewnienia ochrony przed naruszeniem praw człowieka przez przedsiębiorstwa będące własnością państwa lub przez nie kontrolowane lub też takie, które korzystają z istotnego wsparcia lub usług instytucji państwowych, takich jak agencje udzielające kredytów eksportowych, rządowych ubezpieczeń inwestycji lub gwarancji, w tym poprzez wymaganie tam, gdzie jest to właściwe, *due diligence*** (zachowania należytej staranności) w zakresie przestrzegania praw człowieka.
5. Państwa powinny sprawować właściwy nadzór w celu wypełnienia swoich międzynarodowych zobowiązań w zakresie ochrony praw człowieka, kiedy zawierają kontrakty z przedsiębiorstwami świadczącymi usługi mogące oddziaływać na korzystanie z praw człowieka lub gdy uchwalają przepisy dotyczące takich przedsiębiorstw.
6. Państwa powinny promować poszanowanie praw człowieka przez przedsiębiorstwa, z którymi zawierają transakcje handlowe.

WSPIERANIE POSZANOWANIA PRAW CZŁOWIEKA PRZEZ BIZNES NA OBSZARACH DOTKNIĘTYCH KONFLIKTEM

7. W związku z tym, że ryzyko poważnych naruszeń praw człowieka na obszarach dotkniętych konfliktem jest zwiększone, państwa powinny pomagać w dopilnowaniu, by przedsiębiorstwa działające w takim otoczeniu nie brały udziału w takich naruszeniach, między innymi poprzez:
 - a. Współpracę z przedsiębiorstwami na jak najwcześniejszym etapie, by pomóc im określić zagrożenia dla praw człowieka związane z ich działalnością i relacjami biznesowymi, pomagać w unikaniu i łagodzeniu takiego ryzyka;
 - b. Zapewnianie przedsiębiorstwom odpowiedniej pomocy w ocenie i radzeniu sobie z podwyższonym ryzykiem naruszenia praw człowieka, zwracając szczególną uwagę na przemoc związaną z płcią i przemoc seksualną;
 - c. Odmawianie dostępu do publicznego wsparcia i usług przedsiębiorstwom biorącym udział w poważnych naruszeniach praw człowieka i odmawiającym współpracy w celu zmiany tej sytuacji;

** *due diligence* – zachowanie należytej staranności

- d. Dopilnowanie, by ich aktualna polityka, prawodawstwo, przepisy i ich egzekwowanie były skuteczne w walce z ryzykiem udziału biznesu w poważnych naruszeniach praw człowieka.

ZAPEWNIENIE SPÓJNOŚCI POLITYKI

8. Państwa powinny zapewnić, by ministerstwa, agencje rządowe i inne instytucje państwowe kształtujące praktykę biznesową były świadome zobowiązań państwa w zakresie praw człowieka i przestrzegały ich podczas wypełniania swoich zadań, między innymi poprzez zapewnienie tym instytucjom właściwej informacji, szkoleń i wsparcia.
9. Realizując swoje cele polityczne związane z działalnością gospodarczą, razem z innymi państwami lub przedsiębiorstwami, na przykład zawierając umowy inwestycyjne czy kontrakty, państwa powinny pozostawiać sobie odpowiednią przestrzeń dla polityki krajowej, potrzebną do wypełniania zobowiązań w zakresie praw człowieka.
10. Działając jako członkowie wielostronnych instytucji zajmujących się zagadnieniami związanymi z działalnością biznesową, państwa powinny:
 - a. Dążyć do zapewnienia, by instytucje te nie ograniczały możliwości państw członkowskich wypełniania obowiązku ochrony praw człowieka ani też nie utrudniały przedsiębiorstwom poszanowania tych praw;
 - b. Zachęcać te instytucje, by, w ramach swojego mandatu i posiadanych możliwości, promowały poszanowanie przez biznes praw człowieka i by, jeśli zostaną o to poproszone, pomagały państwom w wypełnianiu obowiązku zapewnienia ochrony przed naruszaniem praw człowieka przez przedsiębiorstwa, między innymi poprzez pomoc techniczną, budowanie zdolności instytucjonalnej i podnoszenie świadomości;
 - c. Korzystać z niniejszych Wytycznych w celu promowania wspólnego zrozumienia i rozwijania współpracy międzynarodowej w dziedzinie zarządzania biznesem i wyzwaniami w zakresie praw człowieka.

II. ODPOWIEDZIALNOŚĆ BIZNESU ZA POSZANOWANIE PRAW CZŁOWIEKA

A. ZASADY PODSTAWOWE

11. Przedsiębiorstwa powinny szanować prawa człowieka. Oznacza to, że powinny unikać naruszania praw człowieka przysługujących innym oraz podejmować działania w reakcji na negatywne oddziaływanie na prawa człowieka, w którym mają swój udział.
12. Odpowiedzialność przedsiębiorstw za poszanowanie praw człowieka odnosi się do powszechnie uznanych praw człowieka – rozumianych, w minimalnym zakresie, jako prawa zawarte w Międzynarodowej Karcie Praw Człowieka oraz zasadach dotyczących praw podstawowych określonych w Deklaracji Podstawowych Praw i Zasad w Pracy, Międzynarodowej Organizacji Pracy.
13. Odpowiedzialność za poszanowanie praw człowieka wymaga, by przedsiębiorstwa:
 - a. Unikały negatywnego oddziaływania na prawa człowieka lub przyczyniania się do takiego oddziaływania w swojej działalności oraz starały się mu zaradzić, kiedy takie oddziaływanie ma miejsce;
 - b. Starały się zapobiegać negatywnemu oddziaływowaniu na prawa człowieka powiązanemu bezpośrednio z ich działalnością, produktami lub usługami poprzez ich relacje biznesowe lub łagodzić takie oddziaływanie, nawet jeśli one same nie przyczyniły się do niego.
14. Odpowiedzialność przedsiębiorstw za poszanowanie praw człowieka dotyczy wszystkich przedsiębiorstw, bez względu na ich wielkość, branżę, kontekst działalności, własność i strukturę. Niemniej jednak, skala i złożoność środków stosowanych przez przedsiębiorstwa do wywiązania się z tego obowiązku mogą być różne w zależności od tych właśnie czynników oraz od stopnia negatywnego oddziaływania przedsiębiorstwa na prawa człowieka.
15. W celu wywiązania się z obowiązku poszanowania praw człowieka, przedsiębiorstwa powinny mieć politykę oraz procedury odpowiednie do wielkości firmy i kontekstu w jakich funkcjonują, obejmujące:
 - a. Zobowiązanie na poziomie polityki firmy do wypełniania obowiązku poszanowania praw człowieka;
 - b. Procedurę *due diligence* w zakresie praw człowieka, mającą na celu rozpoznanie możliwego negatywnego oddziaływania na prawa człowieka, unikanie i łagodzenie takiego oddziaływania oraz informowanie o tym, jak przedsiębiorstwo podejmuje problem własnego negatywnego oddziaływania na prawa człowieka;

- c. Procedury umożliwiające działania zaradcze w przypadku negatywnego oddziaływania na prawa człowieka, którego firma sama jest powodem, lub do którego powstania się przyczynia.

B. ZASADY OPERACYJNE

ZOBOWIĄZANIE PRZEDSIĘBIORSTWA

16. Podstawą do tego, by odpowiedzialność za poszanowanie praw człowieka stała się nieodłącznym elementem działań przedsiębiorstwa powinno być złożenie przez przedsiębiorstwo zobowiązania do wypełniania tego obowiązku, w formie deklaracji dotyczącej polityki firmy. Deklaracja taka:
 - a. Powinna być zatwierdzona na najwyższym szczeblu przedsiębiorstwa;
 - b. Powinna opierać się na fachowej wiedzy zgromadzonej w samym przedsiębiorstwie i/lub pochodzącej z zewnątrz;
 - c. Ma zawierać oczekiwania przedsiębiorstwa w zakresie praw człowieka wobec personelu, partnerów biznesowych i innych podmiotów bezpośrednio związanych z jego działalnością, produktami czy usługami;
 - d. Ma być publicznie dostępna oraz przekazana wewnątrz i na zewnątrz wszystkim pracownikom, partnerom biznesowym oraz wszystkim innym właściwym stronom;
 - e. Ma znajdować odzwierciedlenie w polityce i procedurach operacyjnych koniecznych do tego, by stała się częścią działań całego przedsiębiorstwa.

DUE DILIGENCE W ZAKRESIE PRAW CZŁOWIEKA

17. Aby rozpoznać negatywne oddziaływanie na prawa człowieka, zapobiegać takiemu oddziaływaniu, łagodzić je oraz informować o tym, jak podejmuje problem takiego negatywnego oddziaływania, przedsiębiorstwo powinno przeprowadzić proces *due diligence* w zakresie praw człowieka. Powinien on obejmować ocenę rzeczywistego i potencjalnego negatywnego oddziaływania na prawa człowieka, integrację wyników takiej oceny, podjęcie działań na ich podstawie, śledzenie reakcji oraz informowanie na temat podejmowania przez firmę problemu takiego oddziaływania. *Due diligence* w zakresie praw człowieka:
 - a. Powinno obejmować negatywne oddziaływanie na prawa człowieka, które przedsiębiorstwo może powodować, lub do którego może się przyczyniać poprzez swoje własne działania, lub też które można bezpośrednio powiązać z działaniami przedsiębiorstwa, jego produktami lub usługami poprzez jego relacje biznesowe;
 - b. Będzie się różnić pod względem stopnia skomplikowania w zależności od wielkości przedsiębiorstwa, ryzyka poważnego negatywnego oddziaływania na prawa człowieka oraz charakteru i kontekstu działalności przedsiębiorstwa;
 - c. Powinno być działaniem ciągłym, gdzie bierze się pod uwagę fakt, iż zagrożenia dla praw człowieka mogą zmieniać się w czasie, w miarę jak ewoluuje działalność przedsiębiorstwa i kontekst, w jakim ono funkcjonuje.
18. Aby zmierzyć zagrożenia dla praw człowieka, przedsiębiorstwa powinny zidentyfikować i ocenić wszelkiego rodzaju już istniejące i potencjalne negatywne oddziaływanie na prawa człowieka, z którym mogą mieć związek albo poprzez swoją własną działalność albo w wyniku swoich relacji biznesowych. Proces ten powinien:
 - a. Korzystać z wiedzy i doświadczeń w zakresie praw człowieka, zarówno tych dostępnych wewnątrz przedsiębiorstwa jak i/lub niezależnych, czerpanych z zewnątrz;
 - b. Obejmować rzetelne konsultacje z grupami potencjalnie dotkniętymi takim oddziaływaniem oraz innymi interesariuszami, odpowiednio do wielkości przedsiębiorstwa oraz charakteru i kontekstu jego działalności.
19. Aby zapobiegać negatywnemu oddziaływaniu na realizację praw człowieka i ograniczać je, przedsiębiorstwa powinny dokonywać integracji wyników ocen oddziaływania przeprowadzanych w stosunku do różnych wewnętrznych funkcji i procesów oraz podejmować odpowiednie działania.
 - a. Skuteczna integracja wymaga, by:
 - i. Odpowiedzialność za reagowanie na problem takiego oddziaływania przypisana została do odpowiedniego poziomu i odpowiedniej funkcji w przedsiębiorstwie;
 - ii. Wewnętrzny proces decyzyjny, alokacja budżetu i procesy nadzoru umożliwiały skuteczne reagowanie na przypadki takiego oddziaływania.

- b. Odpowiednie działania będą się różnić w zależności od:
 - i. Tego czy przedsiębiorstwo powoduje takie oddziaływanie lub się do niego przyczynia, czy też ma w nim swój udział wyłącznie dlatego, że oddziaływanie to jest bezpośrednio powiązane z jego działalnością, produktami lub usługami poprzez relacje biznesowe przedsiębiorstwa;
 - ii. Siły nacisku, jaką przedsiębiorstwo dysponuje, żeby podjąć kwestię negatywnego oddziaływania.
20. Aby sprawdzić czy problem negatywnego oddziaływania jest rozwiązywany, przedsiębiorstwa powinny obserwować skuteczność podjętych przez siebie działań. Monitorowanie to powinno:
- a. Opierać się na odpowiednich wskaźnikach ilościowych i jakościowych;
 - b. Korzystać z informacji zwrotnych ze źródeł wewnętrznych i zewnętrznych, w tym od podmiotów dotkniętych tym oddziaływaniem.
21. Aby zdać sprawę z tego, jak podejmuje problem negatywnego oddziaływania na prawa człowieka, przedsiębiorstwo powinno być przygotowane do przekazania takiej informacji na zewnątrz, szczególnie, jeśli kwestia ta zostanie podniesiona przez stronę dotkniętą takim oddziaływaniem lub w jej imieniu. Przedsiębiorstwa, których działalność lub kontekst w jakim funkcjonują stwarzają ryzyko poważnego negatywnego oddziaływania na prawa człowieka, powinny składać formalne sprawozdania z tego, jak reagują na te problemy. We wszystkich przypadkach przekaz powinien:
- a. Mieć formę i częstotliwość odpowiadające wadze negatywnego oddziaływania na prawa człowieka i dostępne dla tych, do których przekaz ten jest skierowany;
 - b. Dostarczać informacje, które są wystarczające do tego, by ocenić czy reakcja przedsiębiorstwa na konkretne negatywne oddziaływanie na prawa człowieka jest adekwatna;
 - c. Nie powinien stwarzać zagrożenia dla stron dotkniętych tym oddziaływaniem, dla pracowników, nie powinien też grozić naruszeniem uzasadnionych wymogów tajemnicy handlowej.

DZIAŁANIA NAPRAWCZE

22. Jeżeli przedsiębiorstwo stwierdzi, że spowodowało negatywne oddziaływanie [na prawa człowieka] lub przyczyniło się do takiego oddziaływania, powinno zaradzić tej sytuacji poprzez przeprowadzenie właściwego, cieszącego się zaufaniem zainteresowanych procesu lub poprzez współpracę w jego przeprowadzeniu.

ZAGADNIENIA KONTEKSTU DZIAŁALNOŚCI

23. Niezależnie od okoliczności, przedsiębiorstwa powinny:
- a. Przestrzegać wszystkich obowiązujących przepisów i szanować powszechnie uznane prawa człowieka, niezależnie od tego, gdzie prowadzą swoją działalność;
 - b. Szukać sposobów, by honorować zasady poszanowania powszechnie uznanych praw człowieka w sytuacji, kiedy stają wobec sprzecznych wymagań;
 - c. Traktować ryzyko spowodowania lub przyczynienia się do poważnych naruszeń praw człowieka jako kwestię przestrzegania prawa, niezależnie od tego, gdzie prowadzą swoją działalność.
24. Jeśli dla właściwej reakcji, konieczne jest uszeregowanie według ważności istniejących i potencjalnych przypadków negatywnego oddziaływania na prawa człowieka, przedsiębiorstwa powinny starać się zapobiegać tym i ograniczać te, które mają najpoważniejszy charakter lub w przypadku których opóźnienie reakcji mogłoby sprawić, że stałyby się niemożliwe do naprawienia.

III. DOSTĘP DO ŚRODKÓW ZARADCZYCH

A. ZASADA PODSTAWOWA

25. W ramach wypełniania obowiązku ochrony przez naruszeniami praw człowieka w związku z działalnością biznesową, państwa muszą podjąć odpowiednie kroki, aby zapewnić, poprzez odpowiednie działania sądowe, administracyjne, legislacyjne i inne, by jeśli naruszenia takie mają miejsce na ich terytorium i/lub w obrębie ich jurysdykcji, ci, których dotknie takie naruszenie mieli dostęp do skutecznych środków zaradczych.

B. ZASADY OPERACYJNE

PAŃSTWOWE MECHANIZMY SĄDOWE

26. Państwa powinny podjąć odpowiednie kroki w celu zapewnienia skuteczności krajowych mechanizmów sądowych w przypadku naruszeń praw człowieka związanych z działalnością biznesową, w tym, powinny rozważyć sposoby ograniczenia barier prawnych, praktycznych i innych przeszkód, które prowadzą do pozbawienia dostępu do środków zaradczych.

PAŃSTWOWE POZASĄDOWE MECHANIZMY ROZPATRYWANIA SKARG

27. Państwa powinny zapewnić skuteczne i odpowiednie pozasądowe mechanizmy rozpatrywania skarg, obok mechanizmów sądowych, w ramach kompleksowego państwowego systemu działań naprawczych w przypadku naruszeń praw człowieka związanych z działalnością biznesową.

NIEPAŃSTWOWE MECHANIZMY ROZPATRYWANIA SKARG

28. Państwa powinny rozważyć sposoby ułatwiania dostępu do skutecznych niepaństwowych mechanizmów rozpatrywania skarg, zajmujących się szkodami wynikającymi z naruszenia praw człowieka w wyniku działalności biznesowej.
29. Aby umożliwić wczesne reagowanie na skargi i natychmiastowe stosowanie środków zaradczych, przedsiębiorstwa powinny stworzyć skuteczne mechanizmy rozpatrywania skarg na poziomie operacyjnym dla osób indywidualnych i społeczności, które mogą ucierpieć z powodu naruszeń praw człowieka, lub też powinny uczestniczyć w tego typu mechanizmach.
30. Inicjatywy podejmowane przez branże, interesariuszy lub też inne inicjatywy zbiorowe opierające się na szacunku dla standardów dotyczących praw człowieka powinny zapewniać dostępność skutecznych mechanizmów rozpatrywania skarg.

KRYTERIA SKUTECZNOŚCI POZASĄDOWYCH MECHANIZMÓW ROZPATRYWANIA SKARG

31. Zarówno państwowe jak i niepaństwowe pozasądowe mechanizmy rozpatrywania skarg, by były skuteczne, powinny być:
- a. Odpowiednio umocowane: powinny budzić zaufanie zainteresowanych grup, dla których są przeznaczone oraz dawać możliwość rozliczenia z uczciwego prowadzenia procesu rozpatrywania skargi;
 - b. Dostępne: znane wszystkim zainteresowanym stronom, dla których są przeznaczone, powinny także zapewniać odpowiednią pomoc tym, którzy mogą zetknąć się z pewnymi barierami w dostępie do tych mechanizmów;
 - c. Przewidywalne: powinny zapewniać jasną i znaną procedurę postępowania w orientacyjnych ramach czasowych wskazanych dla każdego etapu oraz jasność, co do rodzaju postępowania i możliwych wyników, a także sposobów monitorowania ich wdrażania;
 - d. Sprawiedliwe: powinny starać się zapewnić, by strony pokrzywdzone miały rozsądny dostęp do źródeł informacji, porad i wiedzy fachowej niezbędnych do zaangażowania się w proces skargowy na uczciwych warunkach, świadomie, przy zapewnieniu szacunku;
 - e. Przejrzyste: powinny zapewniać stronom postępowania informacje na temat jego postępów oraz dostarczać danych na temat działania mechanizmu, niezbędnych do budowania zaufania do jego skuteczności i realizowania interesu publicznego w tym zakresie;
 - f. Zgodne z prawami człowieka: powinny gwarantować, by wyniki postępowania i środki naprawcze były zgodne z powszechnie uznanymi prawami człowieka;
 - g. Źródłem ciągłego doskonalenia się: powinny korzystać z odpowiednich środków, aby wyciągać wnioski służące poprawie tych mechanizmów i zapobieganiu powstawaniu szkód i skarg w przyszłości.

W wymiarze operacyjnym, mechanizmy te powinny być także:

- h. Oparte na zaangażowaniu i dialogu: powinno się prowadzić konsultacje z zainteresowanymi stronami, dla których mechanizmy te są przeznaczone, co do ich konstrukcji i funkcjonowania, skupiając się na dialogu jako sposobie rozwiązywania zgłaszanych problemów.